

Gazeta Ilustrată

BCU Cluj / Central University Library Cluj

TURNUL DE APĂ DIN GRĂDINA BOTANICĂ A CLUJULUI

Director:

PETRU BORTEȘ

PREȚUL: 20 LEI

Gazeta Ilustrată

LITERARĂ * ECONOMICĂ * SOCIALĂ

Redacția și adm.: Cluj, Str. Regina Maria 36 * Telef.: 17-69

Apare lunar * Director-editor: Petru Bortese

Inscrisă sub No. 49 în Registrul Publicațiilor Periodice al Tribunalului Cluj

Abonamente de încurajare Lei 2000
 Autorități, instituții Lei 1000
 Particulari Lei 200
 Un exemplar Lei 20
 În străinătate dublu. Abonamentele se plătesc înainte

Manuscrisele și fotografiile primite la revistă nu se
 înapoiază

Cărțile, revistele, ziarele, etc., primite la redacție,
 se vor nota în bibliografia revistei

Secția reclame: Primește anunțuri, inserate,
 etc., pe lângă prețurile cele mai moderate

Foto-colaboratori:

Fotofilm, Cluj, Strada Regina Maria 6

Florescu, Cluj, Str. Regina Maria 32

Splendid (Mircea Juga), Poiana-Sibitului

Kovács, Oravița

Nu uitați că

COLECȚIILE REVISTEI „GAZETA ILUSTRATĂ“

de pe anii 1932, 1933, 1934, 1935, 1936 și 1937 sunt o podoabă pentru biblioteca Dv. Prețul unui volum broșat lei 200, legat în pânză lei 250 inclusiv porto.

COMENZILE LA

„GAZETA ILUSTRATĂ“ CLUJ, STR. REG. MARIA 36

Noutăți și specialități

GROMEN ȘI HERBERT

Depozitul fabricii:

Cluj, Calea Regele Ferdinand 13

S. A. * SIBIU-CISNĂDIE

Stofe pentru costume, pardesiuri bărbătești, stofe pentru pardesiuri, tailleuri și rochii.

Plaiduri, pături, covoare

*Nu vă pierdeți
 timpul!*

căutând în ziare și reviste articole cari pomenesc numele dvs. sau tratând problemele cari vă interesează, căci o instituție special creată și bine organizată pentru aceasta

poate face acest lucru mai bine și mai eficient ca dvs.

„SERVICIUL GAZETELOR“

Agenție internațională de presă și publicitate

Director: Emil Samoilă

București, Str. Sf. Constantin 24. Tel. 3-16-15.

Cereți telefonic sau în scris
 prospecte lămuritoare sau o
 probă gratuită de o săptămână,
 indicând subiectul care
 vă interesează.

urmărește tot ce se publică în cele circa 1400 publicații din România, iar prin intermediul celor
 102 agenții similare din străinătate, tot ce se scrie în presa din toată lumea și procură

tăeturi de presă asupra oricărei personalități sau subiect.

PERIODICE ARDELENE IN RĂSTIMP DE O SUTĂ DE ANI

I. Centenarul Gazetei Transilvaniei

Gazeta Transilvaniei delă Brașov a împlinit în această primăvară o sută de ani de neîntreruptă apariție. Este un eveniment în preajma căruia se cuvine să ne oprim cât mai mult, să-i desprindem semnificația multiplă și să ne pătrundem de puterea de viață viguroasă ce se desprinde dintr'însul.

Două sunt momentele de seamă ale acestei aniversări. În rândul întâi e acela prilejuit de vechimea apariției acestui periodic, cu funcție de organ al re-deșteptării naționale în întâia jumătate a veacului trecut și de neînfricat apărător al intereselor naționale în tot decursul apariției sale. Căci anul 1838, când începe să apară *Gazeta Transilvaniei*, este foarte aproape de data tipăririi întâiilor periodice românești, de pe întreg întinsul pământului românesc. Nu vom relua în amănunte istoria acestor începuturi, dar adevărul este că înainte de publicația astăzi centenară cunoaștem prea puține surate ale ei, și întâia dintre acestea — *Chrestomaticul românesc* al lui Teodor Racoc — nu e mai veche decât anul 1820. Iar în cuprinsul Ardealului și al Țării Ungurești de odinioară, întâiul dintre periodicele cunoscute se tipărește doar în anul următor: este *Biblioteca Românească* a lui Zaharia Carcalechi, care precede cu șasesprezece ani apariția *Gazetei*.

Drept este însă să arătăm că aceste tipărituri, cari în ordinea cronologică au întâietatea, sunt de parte de a se putea compara în însemnătate cu ctitoria lui George Barițiu. Dacă vrem să căutăm *Gazeta* delă Brașov, în anii ce au precedat apariția ei, termene de comparație de aceeași valoare, nu găsim decât două, și anume *Curierul Românesc* al lui Heliade Rădulescu și *Albina Românească* a lui Asachi, cari deschid seria periodicelor în cele două principate românești de dincolo de Carpați, al Munteniei și al Moldovei. Ca și acestea, *Gazeta Transilvaniei* delă Brașov va avea toate trăsăturile caracteristice ale unei publicații periodice, pe cari tipăriturile răzlete și efemere ale lui Racoc, Carcalechi și alții ca dânsii nu le aveau. Deasemenea, prin cuprinsul ei și prin spiritul care o însuflețește, *Gazeta* delă Brașov va fi instrument al propășirii culturale și naționale, tot atât de mult cât și cele două publicații delă București și Iași, dacă nu în măsură și mai mare.

Aici intervine al doilea moment de seamă care înalță aniversarea *Gazetei* lui Barițiu. Pe lângă vechimea ei, dovadă a unei capacități de rapidă asi-

milare a mijloacelor de cultură moderne, existența atât de îndelungată a acestei publicații, prălungită până în zilele noastre, mărturisește despre stăruința și continuitatea în eforturi virtuți atât de prețioase în viața unei națiuni. Prin aniversarea de care vorbim am depășit cu mult centenarul presei românești în general și am inaugurat aniversările centenare ale unor singuratiche publicații periodice, cu trecut atât de meritos. Căci nu trebuie să uităm că și în domeniul revistelor avem exemplare ce se apropie de o vârstă atât de venerabilă: cazul *Convorbirilor Literare* din București și al *Transilvaniei* delă Sibiu.

II. O expoziție retrospectivă

Cu prilejul centenarului *Gazetei Transilvaniei*, Biblioteca Universității din Cluj, din inițiativa directorului ei, d. Ion Mușlea, a organizat o expoziție retrospectivă de un interes neprețuit. În întregime ea, ea este un rezumat plastic al unei vaste monografii, pe care o sugerează însuși titlul atât de cuprinzător al expoziției: „Gazete și reviste românești în Ardeal până la Unire”. Și dacă prin cuprins nu atinge proporțiile unei asemenea monografii, în schimb o depășește prin puterea de comunicare directă a unui trecut de năzuinți și realizări, care se înfățișează vizitatorului în etapele lui succesive și în întrerupările lui autentice.¹⁾

În ce privește *Gazeta Transilvaniei*, expoziția delă Cluj ne vorbește mai întâi de vrednicul ei întemeietor, George Barițiu, care o viață întreagă a îndeplinit, pe lângă alte funcții nu mai puțin meritoase, și pe aceea de înțelept întemeietor și conducător de publicații periodice, ziare și reviste deopotrivă. Cu drept cuvânt i s'a zis lui Barițiu: Nestorul presei române din Ardeal; titlul acesta de onoare i s'a atribuit și în vremea noastră.²⁾

Gazeta nici nu este întâia lui ctitorie publicistică. În vara anului 1837, cu o grabă tinerească și cu ajutorul bănesc al brașoveanului Rudolf Orghidan, el tipărește la 3 Iulie întâiul număr al unei gazete săptămânale căreia i-a zis *Foie de septemă'n'a*. Aceasta e întâia lui foaie politică. Ea s'a tipărit înainte ca redactorul să fi obținut autorizația de tipar

1) Ulterior a organizat și Biblioteca Academiei Române o expoziție similară, a „Periodicelor românești din Ardeal dinainte de Unire”.

2) Cf. I. Lupas, *Din trecutul ziaristicii românești*. Arad, 1916 (Bibl. „Sămănătorul” No. 4), pag. 11.

necesară și de aceea a fost confiscată. Numărul 2, cu data de 10 Iulie, a fost ultimul care a apărut și el anunța că publicația încetează până când va obține permisiunea de a apare. Un al treilea număr din *Fo'e de septema'na* nu se mai tipărește însă. În anul următor apoi, înainte de a publica a doua gazetă politică, Barițiu scoate o revistă, căreia îi zice *Fo'e Uterara*. Întăiul număr poartă chiar data de 1 Ianuarie 1838. Era tot o publicație săptămânală și aceasta și avea același format ca și *Fo'e de septema'na* (25×20). În semestrul al doilea al anului 1838, ea își schimbă titlul cu acela de *Foae pentru minte, inima și literatura*, pe care îl va păstra apoi, cu câteva variante de ortografie, în tot decursul celor 28 de ani de apariție. Faima acestei reviste, pentru epoca în care a apărut, este la fel de mare și tot atât de îndreptățită cât și aceea a *Gazetei*.

Gazeta Transilvaniei începe să apară la 12 Martie 1838. Ea are format de zier (37×25) și se cheamă la început *Gazeta de Transilvania*. Înainte de a lua forma de astăzi, titlul ei mai are o variantă: *Gazeta Transilvana*, pe care-l poartă dela 3 Ianuarie până la 1 Decembrie 1849. În răstimpul de o sută de ani, pe cari i-a împlinit, aceasta nu e singura schimbare de ordin tehnic ce se poate constata. Formatul, prețul și periodicitatea s'au schimbat mai des decât titlul. La început apărea săptămânal, câtva timp a apărut apoi de 2 ori pe săptămână și mai târziu de 3 ori. De la 4 Aprilie 1884 începe să apară zilnic. Este o evoluție firească, în funcție nu numai de gospodăria publicației ci și de progresul sigur al națiunii și de evoluția civilizației contemporane, pe care o reflectă.

Tot atât de semnificativă este și schimbarea ce se produce în tipar. La început se tipărește cu caractere chirilice, dela 3 Ianuarie 1844 cu semi-chirilice, iar la începutul anului 1852 se introduc literele latine. Se schimbau vremurile, se schimba înfățișarea *Gazetei* și se schimba, îmbogățindu-se, însuși cuprinsul ei. Barițiu a redactat-o timp de zece ani. În timpul revoluției din 1848-49 existența ei a fost precară. Dela 17 Martie—1 Decembrie 1849 n'a apărut. Obținând din nou autorizația de a o tipări, ea mai apare până la 13 Februarie 1850, când e suprimată a doua oară pe un răstimp de aproape 7 luni, pentru îndărătnicia redactorului, care refuză să dea o declarație prin care să-și retragă cele spuse despre revoluție în unele articole și corespondențe³⁾. La reapariție, în 9 Septembrie 1850, figurează ca redactor Iacob Mureșianu.

Așa începe perioada de patruzeci de ani când conducerea *Gazetei* au avut-o frații Mureșianu (Iacob 9 Sept. 1850—30 Dec. 1877, Aureliu 5 Ian. 1878—30 Sept. 1890).

Dacă și succesivele schimbări de ordin tehnic ne apar atât de pline de interes, cu cât mai instructivă poate fi o cercetare a cuprinsului gazetei și a spiritului de care a fost animată ea în cursul vremii. Bucurându-se de colaborări alese din Țările Române de dincolo de Carpați, — Heliade Rădulescu, C. Negruzzi, M. Kogălniceanu, Ioan Maiorescu ș. a. — ea a fost în atâtea rânduri un monitor autentic al întregii spiritualități românești și tot timpul un ocrotitor vigilent al vieții sbuciumate a Românilor

din Ardeal și Ungaria. Răsfoirea unei gazete vechi are un farmec deosebit, căci ea este ca un martor ocular al evenimentelor, pe cari știe să le povestească viu, sub impresia momentului trăit, și nu prin puterea adeseori deformatoare a aducerii aminte.

Momentele emoționante din existența *Gazetei Transilvaniei* nu se consumă toate în cursul secolului XIX. În anii războiului mondial de acum douăzeci de ani ea a avut o viață accidentată, cu momente de înălțare și de umilire. În 24 August 1916, *Gazeta* apare cu frontispiciu tricolor, vestind „stăpânirea românească” întinsă asupra Brașovului. Este o anticipare a unei noi ere în viața poporului nostru, care va începe efectiv după data de 1 Decembrie 1918. Bucuria din vara anului 1916 a fost de scurtă durată și ea a fost scump plătită apoi, după retragerea trupelor românești, prin apariția forțată a unei *Gazete* puse în slujba asupritorilor de veacuri.

Vechea *Gazeta Transilvaniei*, cea adevărată, ctitoria mândră a lui George Barițiu n'a sucombat însă nici în acei ani de restriște. Luând calea pribegiei, împreună cu redactorii ei, ea a continuat să apară în Rusia, semănând cuvânt românesc tipărit dealungul întinsului imperiu, până în depărtata Siberie. Cele câteva numere scoase în acest răstimp, până la eliberare, au fost parte tipărite, parte şapirografate și parte scise cu mâna. Ecaterinburg, Vladivostoc, Celiabinsk, ș. a. sunt succesivele orașe de editură cari marchează, fără îndoială, una din cele mai eroice etape din existența acestei publicații. Etapa aceasta s'a prelungit și în anul 1919, la început, fiindcă Românii ardeleni cari pribegiau prin așa de mari depărtări au aflat târziu de evenimentele epocale ce s'au petrecut între timp în patrie. Așa se face că în 30 Ianuarie 1919 *Gazeta* apare într'un număr şapirografat la Irkutsk, iar în 11 Februarie într'un număr scris cu mâna de redactorul ei Victor Branice.

Amândouă exemplarele acestea, cari sunt o raritate, au putut fi văzute la expoziția dela Biblioteca Universității din Cluj, împreună cu un număr din 13 Octombrie 1918, tipărit la Celiabinsk.

III. Gazete și reviste românești în Ardeal până la Unire

Pe lângă momentele mai importante din viața *Gazetei Transilvaniei*, care a serbat în anul acesta al treilea jubileu,⁴⁾ expoziția dela Cluj oferă, cum am spus, o imagine succintă a evoluției presei românești din Ardeal în prima sută de ani dela începuturile ei.

S'au rememorat cu acest prilej festiv și etapele mai importante din evoluția acestei presei. Cu drept cuvânt a fost amintit numele lui Ioan Barac, cel care cu șase luni înaintea lui Barițiu a tipărit, tot la Brașov, o publicație periodică cu titlul „*Foaea Dumineci spre înmulțirea cei de obște folositoare cunoștințe*”. Publicația aceasta, cu format și funcție mai curând de revistă, a apărut în tot decursul anului 1837 (din 2 Ianuarie—25 Decembrie) și, în timp,

³⁾ Academia Română. *Publicațiunile periodice românești*. Vol. I. București, 1913, pag. 287.

⁴⁾ Întăiul a fost jubileul de 50 de ani, serbat în 1888, iar al doilea cel de 70 de ani, din 1908.

**Redacția „Gazetei
Transilvaniei”
la 1885**

Iacob Mureșianu, Aurel Mureșianu cu sora sa, d-ra Sevastia, Șt. Bobancu redactor, Const. Flusturean administrator și bălatul împărțitor de gazete.

Fôe literară a lui Barițiu o continuă direct. Au fost amintite apoi, pe rând, toate ziarele și revistele mai importante ce au apărut în acest răstimp, subliniindu-se rolul lor în dezvoltarea vieții naționale, sub aspect politic sau cultural. Fac parte din această categorie, dintre ziare, *Organulu luminarei* și *Organu naționalu*, cele două gazete ale lui Timoteiu Cipariu, tipărite la Blaj în anii 1847 și 1848, *Telegraful roman* dela Sibiu, ctitoria Mitropolitului Șaguna, care deasemenea continuă să apară și în zilele noastre, apoi, în ordinea apariției lor, *Concordia* din Pesta, *Albina* din Viena, mutată mai târziu la Pesta, *Federatiunea* din Pesta, *Orientulu latinu* din Brașov, *Observatorul* din Sibiu, *Lunătoriul* din Timișoara, *Tribuna* din Sibiu, *Unirea* din Blaj, *Tribuna poporului* din Arad, *Poporul român* din Budapesta, *Drapelul* din Lugoj, *Lupta* din Budapesta, *Românul* din Arad, precum și fruntașele gazete pentru popor: *Foaia poporului* din Sibiu și *Libertatea* din Orăștie, ce au apărut și după războiu. Iar din categoria marilor reviste culturale sau beletristice fac parte *Auroa Romana* din Pesta, *Familia* și *Stediotea* lui Iosif Vulcan, *Transilvania* editată de Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român, *Albina Carpaților* din Sibiu, *Luceafărul*, *Revașul* din Cluj, *Cosinzeana* din Orăștie și *Pagini literare* din Arad, cari toate își au locul lor în istoria culturii noastre moderne.

IV. Statistica periodicelor după localitățile de editură

Decât o reamintire a principalelor periodice ardeleni dinainte de Unire, cu titlul și valoarea lor istorică, mult mai vrednică de interes ni se pare, cu acest prilej, o examinare a evoluției acestei prese în

întregimea ei, cu ajutorul metodei statistice, precum și în funcție de localitățile de editură.

De sigur, statistica nu poate arăta întreagă valoarea unui fenomen și ea rămâne un auxiliar care contribuie numai la stabilirea acestei valori. Învățămintele ei rămân totuși instructive și sunt momente când căutarea lor devine o necesitate. Din nenorocire — și vom arăta mai târziu pentru ce — lipsesc mijloacele acum pentru aplicarea integrală și cu deplină eficacitate a metodei statistice, și cercetarea noastră va avea numai o valoare relativă. De același neajuns suferă și examinarea presei ardeleni în funcție de localitățile de editură. Le vom încerca totuși, și anume simultan, aceste două examinări, din dorința de a stimula o lucrare extrem de anevoioasă, dar nu mai puțin necesară, care singură ne-ar putea permite o cercetare definitivă a evoluției presei românești din Ardeal.

De altfel, ne îndeamnă și ne ajută în cercetarea care ne-am propus-o acum însuși planul expoziției de care vorbim. Într'adevăr, singuraticile publicații din răstimpul de o sută de ani sunt așezate în această expoziție după localitățile de editură, și numai în cadrul acesta mare se așează apoi o ordine de conținut și una cronologică — după data apariției — a publicațiilor.

Orașele în cari a apărut cel mai mare număr de periodice românești sunt Budapesta și Sibiu. Întâiul era capitala țării din care făcea parte pe atunci Ardealul și ca atare era, în mod firesc, și un punct central al vieții românești din această țară. Iar Sibiu era indicat ca focar al vieții românești prin însăși poziția lui geografică, și de fapt a deținut acest rol aproape în tot decursul veacului XIX. după cum se știe.

O întâmplare, care poate că n'are nimic misterios într'însa, face să coincidă localitatea celor mai multe tipărituri periodice cu locul de apariție al celei dintâi publicații de această natură. Într'adevăr, dacă facem abstracție de periodicele concepute de doctorul Ioan Molnar Piuariul, din cari nu cunoaștem nici un exemplar, întâia publicație periodică românească tipărită în cuprinsul Ungariei de odinioară rămâne *Biblioteca Românească* a lui Zaharia Carcalechi, care a apărut la Buda. Concepută ca o revistă lunară, ea a început să apară în luna Ianuarie a anului 1821 și s'a tipărit pe urmă în serie nouă, în anii 1829—34. Se pare că redactorul era conștient de prioritatea inițiativei sale, de oarece el își întitulează publicația „Biblioteca Românească întocmită în 12 părți după numărul celor 12 luni, întâia oară tipărită pentru nația românească”. În orice caz, ea premerge cu opt ani apariția *Curierului Românesc* al lui Heliade, care deschide seria periodicelor din Țările române libere, iar până la data când va apare o altă publicație periodică în cuprinsul Ardealului — *Foaea Duminicii* a lui Barac — vor mai trece 16 ani.

După *Biblioteca* lui Carcalechi nu se mai semnalează alt periodic românesc în Pesta până la anul 1848. În acest an de revoluție apare, într'un răstimp de aproape cinci luni, dela data de 3/15 Iunie începând, ziarul *Amicul poporului*, redactat de Sigismund Pap, căruia N. Iorga îi atribue și ziarul popular *Democrația*, tipărit în 1849.⁵⁾ După aproape douăzeci de ani, în 17 Februarie 1867, întâia gazetă va fi reluată exact cu același titlu și cu specificarea „foia populară”, fiind redactată acum de Sigismund Victor Pop. În vremea aceasta apărea însă în capitala Ungariei o altă gazetă politică, înființată și redactată la început tot de Sigismund Pap, sub titlul *Concordia*. Ea se tipărea de două ori pe săptămână și a apărut timp de zece ani (1861—1870), fiind redactată dela un timp de Alexandru Român, iar mai târziu de același Sigismund Victor Pop care îngrijea și foia populară. În ordine cronologică urmează câteva periodice umoristice, dintre care două cu existență efemeră: *Tutti frutti* (1861), *Strigoiul* (1862), iar a treia: *Umoristul* (1863) cu o existență prelungită până în pragul veacului XX, având între timp mai multe localități de editură (Peste, Arad, Gherla, din nou Arad etc.).

Tot în 1863 încep să apară și revistele literare. *Aurora Romana* a lui Ioanichiu Miculescu poartă data de 1 Ianuarie pe numărul de început. Din *Speranța* redactată de Emeric Stănescu și Iulian Grozescu se cunoaște un singur număr, din Martie 1863. Peste 2 ani apoi, la 5 Iunie 1865, apare întâiul număr din *Familia* lui Iosif Vulcan, un caz rar de publicație periodică cu o existență de 42 de ani îngrijită de unul și același redactor.

Urmează din nou un ziar umoristic: *Gura satului* (1867), care-și schimbă localitatea de editură ca și *Umoristul*, iar la începutul anului 1868 apare *Federațiunea*, jurnal politic, literar, comercial și economic, redactat de Alexandru Roman și care se bucură de colaborarea lui Eminescu, ca și *Familia* lui Vulcan.

Pe lângă ziarele politice și revistele literare citate, se tipăresc la Budapesta numeroase publicații cu caracter mai special, ori chiar profesional, cum sunt: *Foia învățătorilor poporului* (1868), organ oficial tipărit de stat în 7 limbi, între cari și românește, *Amvonul* „foia basericesca pentru elaborate din sfera elocinției sacre” (1868), *Indrumări economice* (1868), deasemenea o publicație oficială a Statului maghiar, *Analele Fundațiunei lui Gozsdu* (1870), *Poporul* „foaie economică” (1893), *Foia ilustrată română*, gazetă de reclamă (1902), *Adevărul* „foaie religioasă” (1908) și *Mijlocitorul*, o altă gazetă de publicitate (1908). Cu caracter de revistă mai apar următoarele publicații: *Siedietorea* editată și redactată tot de Iosif Vulcan (1875), *Rosa cu ghimpi*, revista Societății studențești „Petru Maior” (1877), *Romänische Revue*, editată de Cornelius Diaconovich (1885), *Luceafărul*, cea mai distinsă dintre toate revistele din Ardeal (1902), *Foia ilustrată* (1907) și *Familia română* (1908). Cele mai numeroase rămân tot ziarele, între cari socotim: *Albina*, mutată în 1869 din Viena la Budapesta, apoi *Patria* (1871), *Vitorul* (1883), *Poporul român*, cunoscuta gazetă a lui Dimitrie Birăuțiu (1901), *Voința poporului* „organul partidei social democrat” (1902), *Voința poporului român*, o altă gazetă muncitorească (1903), *Adeverul*, care-și va zice mai târziu *Glăsul poporului* (1903), *Noutatea* (1905), *Lumina* (1905), *Lupta* (1907) și *Națiunea* (1911). Gazetele umoristice deasemenea sunt numeroase. Pe lângă cele semnalate mai apar la Budapesta: *Priculiciu* (1872), *Cucu!* (1905) și *Nelușa* (1906).

În total deci 42 de publicații periodice editate la Budapesta, și nu e sigur că nu mai sunt și altele.

La Sibiu seria publicațiilor periodice o deschide ziarul întemeiat de Mitropolitul Șaguna: *Telegraful roman*. Începe să apară la 3 Ianuarie 1853 și continuă fără încetare până astăzi; are deci 85 de ani de apariție împliniți. Este unul din ziarele cari au influențat mai mult, cu deosebire în perioada dela început, viața politică și culturală a Românilor din Ardeal. În cursul anilor 1876—77 publică și un supliment literar sub titlul *Foișoara Telegrafului român*.

Păstrând cele trei categorii mari fixate în capitolul precedent pentru întreg domeniul publicațiilor periodice, și anume reviste literare în înțelesul restrâns al cuvântului, publicații de specialitate și cu caracter profesional și, în rândul al treilea, ziare, cărora le alăturăm și publicațiile umoristice, vom înșira, în ordine cronologică, toate periodicele apărute la Sibiu pe care le cunoaștem, fără să avem nici de astădată siguranța că am epuizat seria lor.

Seria revistelor literare o deschide, dacă trecem peste *Foișoara Telegrafului*, *Albina Carpaților* (1877), editată de Visarion Român și redactată de I. Al. Lăpedat, care era să apară sub titlul de „Albina Daciei” dacă guvernul ungar nu s'ar fi speriat de cuvântul „Dacia”. *Foia ilustrată* apare în tot cursul anului 1891, fiind redactată de D. P. Barcianu. *Rândunica* „foie literară-beletristică” are o existență ceva mai îndelungată (1894—95). În 20 Febr. 1900 începe să apară suplimentul literar al unui alt ziar important din Sibiu: *Tribuna literară*,

5) *Istoria presei române*. București 1922, pag. 93.

Andrei Șaguna la venirea sa în Ardeal ca vicar general

iar în 1903 se publică *Femeia și familia*, o revistă care deasemenea își zice „beletristică și literară”. În sfârșit trebuie să amintim că revista *Luceafărul*, după ce a apărut aproape 5 ani la Budapesta, din 15 Octombrie 1906 se mută la Sibiu și aici își continuă existența strălucită până în timpul războiului mondial.

În categoria ziarelor numim *Progresul* „scriere populară pentru Românii țărani” editată și redactată de Visarion Roman (1866), *Observatorul* lui George Barițiu (1878), *Trubuna* (1884), ziarul fruntaș condus la înființare de Ioan Slavici și care a făcut epocă în istoria publicisticii din Ardeal, fiind deopotrivă monitor al vieții politice și al celei culturale, cu hotăritoare influență asupra mișcării literare din această țară, „Foșoara pentru răspândirea cunoștințelor folositoare și a iubirii de carte între popor” (1886), *Foaia poporului* (1892), *Țara Noastră*, foaie populară redactată de Octavian Goga și editată de Asociațiunea „Astra” (1907) și *Gazeta Poporului*, care apare în anul Unirii (1918). O singură gazetă umoristică se tipărește la Sibiu: *Calicul*, dela data de 1 Ianuarie 1881 începând.

Mult mai numeroase sunt, procentual, la Sibiu, publicațiile de specialitate: pedagogice, istorice, economice, teologice etc. Întâia din categoria aceasta este *Amicul scolei* (1860), redactat de Visarion Roman, al cărui nume l-am mai întâlnit în două rânduri, urmează apoi *Organul pedagogic* (1863), *Scoala română* (1875), *Annalele Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român* (1880), *Scoala practică* (1882), *Rumänische Jahrbücher* (1893), *Foia pedagogică* (1897), *Cronica anului 1848* (1898), *Revista economică* (1899), *Pe-*

dagogia Nouă (1900). *Buletinul expozițiunii* (1905), *Cronica Sibiului* (1905), *Revista teologică* (1907) și *Vatra școlară* (1907). Nu putem trece cu vederea nici de această dată mutarea la Sibiu a unei reviste de specialitate, publicată mai întâi în alt oraș. E vorba de *Transilvania*, revista Astrei, care începe să apară la 1 Ianuarie 1868 în Brașov, iar la 1 Ianuarie 1881 se mută la Sibiu.

Avem deci la Sibiu 31 de publicații periodice.

După numărul periodicelor editate în cuprinsul lui, Brașovul deține numai locul al treilea, rămânând la o distanță apreciabilă chiar față de Sibiu.

În afară de publicațiile editate de Ioan Barac și George Barițiu, pe cari le-am amintit și dintre cari acestea din urmă fac gloria Brașovului, sub acest raport, în această localitate mai apar următoarele ziare: *Espatriatul* (1849), redactat de Cesar Boliac, care, apărând într-o vreme când *Gazeta Transilvaniei* era suspendată, ținea locul acesteia, *Orientul latin* (1874), ziar editat de Aron Densusianu și redactat de Teofil Frâncu, *Posta română* (1888), *Deșteptarea* (1905), *Ardealul* (1912), cărora trebuie să le adăugăm singura foaie umoristică editată în Brașov: *Cocosii-rosii!* (1874).

În categoria publicațiilor literare avem un singur titlu: *Noua bibliotecă română*, revista lui Theodor Alexi (1882), iar în categoria publicațiilor de specialitate, pe lângă *Transilvania*, pe care am amintit-o odată, *Meseriașul român* (1886), *Scoala și familia* (1886), *Dreptatea* (1905), *Sănătatea* (1908), *Revista teatrală* (1913), singura revistă de teatru din întreg Ardealul dinainte de Unire, și *Sămănătorul*, o revistă cu caracter religios (1917).

În felul acesta, Brașovul ne dă abia 19 titluri de publicații periodice.

După Brașov urmează imediat Aradul și Blajul.

Cea mai veche publicație periodică dela Arad este *Speranța*, organul Societății de lectură a teologilor (1869). Ea deschide seria publicațiilor literare, care se încheie cu *Pagini literare*, revista de frumoașă ținută editată în toul războiului de întregire (1916) de d. Victor Stanciu. La ziare avem două dintre cele mai importante gazete politice ale Românilor din Ardeal, și anume: *Tribuna poporului*, înființată la sfârșitul anului 1896 de Ioan Russu Șirianu, care-și reduce titlul la *Tribuna* după încetarea ziarului cu același nume dela Sibiu (1903) și, în rândul al doilea, *Românul*, ziarul condus de Vasile Goldiș, care începe să apară la 1911. Tot aici vom aminti cele două gazete umoristice înființate la Budapesta și redactate câțva timp la Arad: *Umoristul* și *Gura Satului*, precum și *Veselia* care apare în 1900.

Ca și la Sibiu, mult mai numeroase sunt la Arad publicațiile de specialitate, în rândul întâi cele bisericești și școlare. În categoria aceasta găsim: *Lumina*, organul oficial al eparhiei gr. ort. (1872), *Biserica și școala* (1877), *Minte și inimă*, organ al reuniunii învățătorilor (1877), *Spicuiorul* (1882), *Revista școlară* (1897), *Adeverul* (1900), *Lumina și adevărul* (1903), *Revașul* (1904), *Lumina lumii* (1904) și *Reuniunea învățătorilor români* (1904).

La Arad avem deci 17 publicații periodice.

Seria publicațiilor periodice blăjene o deschide *Organul luminării* al lui Timotei Cipariu, care în-

cepe să apară la 4 Ianuarie 1847, socotindu-se astfel printre cele mai vechi periodice ardeleni, puținele periodice cari au apărut înainte de revoluția din 1848. *Organulu luminarei* apare până la 28 Aprilie 1848 și este urmat imediat de *Organu național*, altă ctitorie a lui Cipariu, care apare simultan cu o gazetă destinată poporului și intitulată *Invetitorulu poporului*. Altă gazetă politică nu va mai edita Blajul până la anul 1891, când apare *Unirea*, pe care o redactează la început Vasiliu Hossu, iar la 1911 apare un singur număr din ziarul *Alegătorul*, redactat de Ioan Mihu.

În domeniul revistelor literare aflăm *Revista politică și literară* (1906), redactată de Aurel Ciato-care are colaborări de seamă din Ardeal și din Tara liberă (d. e. Mihail Sadoveanu). Tot aici trebuie să amintim originala publicație *Musa Română*, „foaie muzicală” — singura revistă muzicală din Ardeal — care are și un caracter literar (1888). Ea este opera compozitorului Iacob Muresianu.

Iarăși trebuie să repetăm, ca și la Sibiu și Arad: dintre periodicele editate la Blaj, cele mai numeroase sunt revistele de specialitate, cu deosebire cele bisericești și școlare, pentru motive ușor de înțeles, toate trei orașele acestea fiind centre bisericești și în același timp sedii de instituții școlare importante.

Și în această categorie deschide seria Timotei Cipariu cu *Archivu pentru filologia și istoria*, care a început să apară la 1 Ianuarie 1867. Urmează apoi *Foia administrativă archidieceană* (1867), *Economulu* „organ periodic pentru toți ramii de economie, industrie și comerț”, care apare dela 1873, *Foia scolastica* (1873), *Foia bisericească* (1883), *Foia scolastica* (1883), *Foia bisericească și scolastica* (1887), *Foia școlastică* (1899), și *cultura Creștină* (1911).

Astfel, la Blaj avem în total 16 periodice.

Intenția noastră nu este să mergem până la capăt cu această cercetare a periodicelor ardeleni în funcție de localitățile de editură și de aceea ne oprim aici. Cum am spus, o asemenea cercetare, făcută cu elemente de statistică, și-ar avea rostul numai atunci când ne-ar sta la dispoziție întreg materialul documentar, cu alte cuvinte când am avea un repertoriu sau o colecție care să cuprindă absolut toate periodicele acestea. Deocamdată însă nu avem nici unul din aceste două mijloace de studiu, cum vom dovedi mai la vale, și în felul acesta nici cercetarea de până acum nu are decât o valoare relativă.

Și totuși, poate că tocmai ceea ce mai rămâne de cercetat prezintă mai mult interes. Cele cinci localități de editură proeminente examinate până acum sunt în același timp și cele mai cunoscute. O continuare a cercetării ar avea menirea să releveze unele târgușoare din Ardeal cari prezintă o deosebită importanță din punct de vedere editorial. Vorbind de editurile de colecții literare, din Ardealul dinainte de Unire, am arătat altădată că Orăștia face parte, din acest punct de vedere, din seria marilor centre editoriale.⁶⁾ De astă dată putem lua un alt oraș mai mic ca să dovedim că și publicații periodice s'au editat adeseori în asemenea localități și că ele câștigă

uneori, din cauza aceasta, valoarea unor importante centre culturale. Exemplul ales este Gherla.

În treacăt am arătat că două din gazetele umoristice peregrine, cari au fost înființate la Budapesta și pe urmă și-au schimbat în mai multe rânduri localitatea de editură, au apărut câțva timp la Gherla. Este *Umoristul* și *Gușa satului*. Nu interesează acum cauza imediată a acestei poposiri în modestul târgușor din Someș, căci faptul brut este destul de semnificativ. El ne arată tocmai acest lucru, că Gherla era înainte de Unire un important centru editorial. Într'adevăr, pe lângă cele două publicații amintite, mai găsim aici alte 12 periodice cunoscute, mai toate cu caracter bisericesc și școlar, unele dintre ele destinate intelectualilor dela sate, iar altele poporului, fără să lipsească însă o revistă literară: *Lumea literară* „foaie beletristică, științifică și literară cu ilustrațiuni”, care începe să apară în Decembrie 1892, fiind redactată de George Simu.

V. Toate genurile de publicații periodice

Tot cu titlu provizoriu, vom mai releva un alt aspect al problemei. Credem, anume, că este de mare interes să se releveze diversitatea publicațiilor periodice ardeleni, să se constate, poate, că în Ardealul dinainte de Unire au fost cunoscute toate genurile de publicații periodice, ziare și reviste deopotrivă.

Am subliniat mai sus prezența printre periodicele ardeleni a unei reviste teatrale, precum și a unei reviste de muzică, două publicații cu caracter special, cari sunt extrem de rare în publicistica română de pretutindenea. Vom aminti acum că Ardealul a avut și reviste de știință. Dacă n'ar fi decât revista *Studii științifice*, redactată la Orăștie de Gavril Todica (1910), precum și continuarea ei *Convorbiri științifice*, publicată tot la Orăștie, dela 1917 până la 1922 și tot înseamnă că este reprezentat și acest gen de periodice, cu toate că un mediu academic sau universitar românesc, care să prilejuiască cercetări de știință, în Ardealul vechiu n'a existat.

Pe de altă parte, ni se pare vrednic de relevat faptul că toate categoriile sociale și toate profesiunile își aveau periodicele lor. Cele patru reviste de specialitate amintite chiar acum erau destinate, evident, categoriei de intelectuali cărora li se adresau și revistele literare mai răsărite. Chiar din datele înfățișate până acum reiese apoi cât de bine reprezentată era categoria periodicelor destinate poporului, țăranilor. Gazetele populare, bunăoară, sunt foarte vechi în Ardeal și acest lucru nu se știe destul de bine. De obicei, când se discută această problemă, se amintește în treacăt *Invățătorul poporului* al lui Cipariu, ca o încercare neisbită și se spune apoi că gazetăria pentru popor începe cu suplimentul de Dumineca al *Gazetei Transilvaniei*, care începe să se tipărească în anul 1889. Am văzut însă că și la Budapesta a existat o „foaie populară” și anume *Amicul poporului*, — nu acela dela 1848, care deopotrivă cu *Espatriatul* lui Bollieș lupta pentru înțelegerea Românilor cu Ungurii, ci cel dela 1867, pe care l-a editat Sigismund Victor Pop. La Sibiu s'a făcut o încercare similară, cu mai puțin succes însă, când s'a tipărit, cu un an mai de vreme chiar, *Pro-*

⁶⁾ Cf. O. Boitoș, *Cartea literată în Ardeal, înainte de Unire*. În revista „Lanuri”, An. IV, Nr. 5—6.

Visarion Roman

gresul „scriere populară pentru Români țărani”. Iar în 1886 se tipărește, tot la Sibiu, „Foișoara pentru răspândirea cunoștințelor folositoare și a iubirii de carte între popor”, care apare timp de o jumătate de an. Și se prea poate să mai fie și alte cazuri de acestea, tot înainte de 1889.

Pentru poporul satelor s’au tipărit multe periodice, și gazete și reviste, iar pentru cărturarii satelor și mai multe, căci se pare că periodicele cu caracter cultural-bisericesc și cultural-școlar sunt cele mai numeroase din întreg domeniul publicisticii. Sunt foarte bine reprezentate și publicațiile periodice destinate meseriilor, dar și unor profesii cari se ridică peste aceea a agriculturii simple, cum este de exemplu apicultura, — și chiar negoțului. Mai cu seamă în Banat și partea apuseană a țării au apărut asemenea publicații și descoperirea lor este o surpriză. Astfel, la Sebeș se tipărește dela 1908—1910 o revistă intitulată *Muncași* la Sân Nicolaul Mare apare în anii 1889 și 1890 *Apicultorul și economul român*. *Tovărășia*, pe care a publicat-o timp de 6 ani Vasile C. Osvadă, mai întâi la Hunedoara și pe urmă la Orăștie, se subintitula „foaie povătuitoare la formarea și conducerea însoțirilor economice, cum și pentru agricultură, meserii, negoț, etc.”. Caransebeșul are trei publicații de această natură: *Renășterea*, „foaie socială și economică” (1905), *Lucrul* „foaie economică-literară” (1905) și *Economia* „foaie economică ilustrată” (1905), iar la Lugoj se tipărește *Meseriașul* „foaie industrială și comercială” (1906) și *Ștupariul* (1911).

VI. Editori și redactori dați uitării

O ultimă chestiune ținem să mai relevăm în legătură cu evoluția publicațiilor periodice din Ardeal până la Unire. O cercetare de aproape a tuturor acestor periodice este menită să ne pună la dispoziție date nouă privitoare la cunoașterea unor personalități de seamă ale scrisului românesc, iar unora chiar să ne scoată în cale figuri de cărturari ce au fost prea repede — și, poate, pe nedreptul — date uitării. Sunt eforturi binecuvântate cari se înalță, prin rezultatele lor, deadreptul în lumina istoriei, și sunt altele cari pregătesc terenul acestora, ori le servesc drept pedestal. Istoria culturală trebuie să le menționeze și pe acestea din urmă, după natura vredniciei lor.

Ca să concretizăm, vom lua și de astădată două exemple.

Mai întâi, scriitorul Ioan Pop Reteganul. Simplu învățător de sat, ca pregătire și profesiune, prin talentul lui literar se așează alături de cei mai buni prozatori ardeleni din veacul XIX. Un al doilea merit al lui este culegerea de literatură populară, îndelungă de o viață întreagă, al cărei rod nici astăzi nu este în întregime cunoscut. Scrisul era însă o mare pasiune pentru acest învățător și de aceea își face din publicistică o a doua profesiune, pe care o bănuim din calitatea de redactor al mai multor periodice ardeleni.

Enciclopedia lui Diaconovici numește, în notița ei biografică sumară, trei reviste redactate de Ioan Pop Reteganul, și anume *Cărțile sateanului român* din Gherla (în anul 1886), *Convorbiri pedagogice* din Satul Nou, Panciova și Brașov (în același an) și *Revista ilustrată*, redactată în Reteag și tipărită la Bistrița (1898). Iată însă că întâmplarea ni-l arată și redactor al foii săptămânale *Gazeta de Duminică* din Șimleu, în ultimii ani ai vieții sale (1904—1905). Și nu-i exclus ca o cercetare mai temeinică să ne arate și alte fapte din cariera sa publicistică, iar Ioan Pop Reteganul merită, fără îndoială, această cercetare.

Al doilea exemplu este Nicolae Fekete-Negruițu. Și pe acest vrednic profesor de școală normală și zelos cărturar ni-l arată *Enciclopedia Română* ca redactor al următoarelor reviste: *Predicatoriul sateanului român* din Gherla (1875), *Preotul român*, tot din Gherla, o continuare a revistei precedente (1880) și *Amicul familiei* din Gherla și Cluj (1878). Dar lista aceasta prezintă multe lacune. În rândul întâi trebuie amintite revistele ce se leagă de *Predicatoriul sateanului român*, și anume *Foița predicatoriului sateanului român* (1875) și *Cărțile sateanului român* (1876), pe cari tot Nicolae Fekete-Negruițu le-a redactat, aceasta din urmă până în anul ultim de apariție (1886), când figurează ca redactor, după cum am văzut, Ioan Pop Reteganul.

Deosebit de acestea însă, N. Fekete-Negruițu a mai editat, tot la Gherla, revista *Înțena și școala* (1876), și a redactat gazeta *Lumea Nouă* dela Cluj, în prima ei lună de apariție (1876). Iată o lungă serie de periodice cari — chiar dacă nu se vor mai descoperi și altele — îi pot face un loc de cinste în istoria presei române din Ardeal lui Nicolae Fekete-Negruițu.

VII. Un desiderat: Bibliografia periodicelor dinainte de Unire

Toate considerațiile de până acum duc la această concluzie fundamentală: necesitatea întocmirii unui repertoriu precis și complet al publicațiilor periodice românești, de toate genurile, care să poată servi ca un instrument primordial pentru studii din domeniul presei și pentru biografii de scriitori și publiciști.

De sigur, întocmirea unei asemenea lucrări este extrem de anevoioasă.

Academia Română a început, înainte de războiul Unirii, tipărirea unei Bibliografii a periodicelor, dar ea a rămas neterminată.⁷⁾ Volumul întâi, singurul care a apărut, cuprinde un catalog alfabetic al periodicelor, pe răstimpul 1820—1906. Lucrarea trebuia să cuprindă, într'un al doilea volum, indice speciale cu ordinea cronologică a publicațiilor, cu ordinea lor după limbi și după locul apariției, precum și repertoriul alfabetic al publicațiilor de după 1906, până la data tipării. Lucrarea a fost întreruptă. Ea trebuie reluată și completată până la anul Unirii, dată la care începe o nouă perioadă în istoria presei române, ca în atâtea alte domenii, dacă nu în toate.

Am zis că lucrarea trebuie reluată pentru că și acest volum tipărit are numeroase greșeli care trebuie îndreptate, și lacune ce trebuie umplute. Nu este intenția noastră să le semnalăm pe toate, nici greșelile și nici lacunele, și vom da doar câteva exemple, pentru a arăta că nu facem afirmații gratuite.

1. Revista lui Barac, care deschide seria periodicelor din Brașov, figurează în Bibliografia Academiei cu titlul *Foaia Duminecii*. Acesta este întâiul titlu al publicației, dar ea a mai avut în cursul apariției încă două titluri, și anume: *Foaie de Duminecă* și *Foile de Duminecă*; acesta din urmă figurează pe foaia de titlu a volumului.

2. Revista lui Carcalechi este numită totdeauna *Biblioteca Românească* și așa figurează și în Bibliografia Academiei. Adevăratul ei titlu este însă „*Biblioteca Românească*“. Diferența e foarte mică, dar o bibliografie, care în principiu este o lucrare de precizie matematică, trebuie să țină seama și de asemenea minusculele amănunte, pentru a evita eventualele confuzii.

3. O greșală asemănătoare se găsește și la titlul ziarului al doilea al lui Timotei Cipariu, care se numește „*Organu național*“, nu *Organulu național*, cum figurează în volumul Academiei.

4. Ca lipsuri am putea cita, dintre publicațiile ardeleni: *Scoala română* din Gherla, *Economul*, tot din Gherla, *Analele Fundației lui Gozsdu* din Budapesta, *Rosa cu ghimpi*, revista Societății studențești „Petru Maior” din Budapesta, *Lumina lumii* din Arad ș. a.

De completare ține și perioada dela 1906—1918, cu anii grei ai războiului, când s'a depus mai puțină silință în conservarea publicațiilor, atât din partea instituțiilor bibliotecare cât și din partea colec-

ționarilor particulari. Aceasta este a doua problemă din ordinea dezideratelor, pe care am ținut s'o semnalăm.

VIII. Apelul Bibliotecii Universității din Cluj

Mărginindu-ne la cadrul fixat dela începutul acestui articol, care nu depășește limitele ținuturilor românești înglobate până în 1918 în Ungaria, ne facem o datorie profesională din propagarea apelului lansat de Biblioteca Universității din Cluj pentru salvarea dela pieire a publicațiilor ardeleni dinainte de Unire.

Judecând după lipsuri ca acelea semnalate mai sus în Bibliografia Academiei, constatăm că Biblioteca Academiei nu are colecția completă a periodicelor ardeleni nici până la anul 1906, și ar fi de dorit să le aibă pe toate, ea fiind întâia bibliotecă a țării, cu rol de Biblioteca Națională. Dar nici Biblioteca Universității din Cluj, care este principala bibliotecă a Ardealului, nu are toate periodicele românești ardeleni, deoarece în vechea Ungarie nu exista o lege a depozitului legal valabilă pentru acest centru universitar, cum există astăzi. De aceea Biblioteca Universității din Cluj s'a adresat prin apel public tuturor colecționarilor particulari, rugându-i să doneze sau să-i ofere spre vânzare orice fel de publicație periodică dinainte de 1919, pentru a fi salvate dela o pieire sigură și pentru a ajunge să avem străne la un loc toate aceste publicații, cari sunt un patrimoniu național ce nici nu poate fi cunoscut, dacă nu este conservat în aceste instituții speciale.

Cele mai primejduite și, din cauza aceasta, cele mai scumpe, sunt periodicele din perioada războiului, inclusiv anul Unirii. Printre acestea socotim, bine înțeles, și gazetele sau revistele ardeleni cari au pibegit prin țări străine în anii de răstriașe, apărând libertatea cuvântului românesc sugrumată aici acasă.

Am citat la începutul acestui articol *Gazeta Transilvaniei* tipărită, șapiografată sau multiplicată prin scris cu mâna în drumul voluntarilor români deacurmezișul Rusiei. *Gazeta* dela Brașov n'a fost însă singura foaie ardelenă pornită pe drumul de bejenie. *Libertatea* pâr. Ioan Moța, și suplimentul ei ilustrat *Foaia Interesantă*, după un popas la București, s'a tipărit la Cleveland în Statele Unite ale Americii, pe unde pibegia redactorul ei.

Există apoi o serie de ziare nouă tipărite de publiciști ardeleni în țări străine, cari tot printre gazetele pibegite trebuie socotite. Așa sunt ziarele scoase de Onisifor Ghibu în Basarabia: *Ardealul* și *România Nouă*, apoi *România Mare* dela Kiev, *Neamul Românesc* din Irkutsk, de nu cumva vor mai fi și altele.

E timpul să avem odată un inventar complet al tuturor acestor publicații, cari ne arată etapele cele mai apropiate ale Unirii și, în același timp, să le știm depozitate pe toate cel puțin la una din marile biblioteci ale țării.

De altfel nici Bibliografia completă a periodicelor dinainte de Unire nu se poate întocmi înainte de a se face această colectare de material, în rândul întâi pe seama Bibliotecii Academiei, apoi, în cece-

7) Academia Română, *Publicațiunile periodice românești* (ziare, gazete, reviste). Descriere bibliografică de Nerva Hodoș și Al. Sadi Ionescu. Tom. I. București, 1913, XXIII, 811 p.

privește materialul ardelenesc, și pe seama Bibliotecii Universității din Cluj.

Amândouă operațiunile acestea sunt înlesnite prin unele lucrări cu caracter monografic cari au apărut în ultimul timp. Vom cita dintre acestea *Istoria presei române din Banat* de Aurel Cosma junior;⁸⁾ *Istoria presei medicale în România* de Dr. V. Gomoiu⁹⁾ și o istorie a periodicelor din România cu specială privire asupra presei catolice, de Ioan Georgescu.¹⁰⁾ E delă sine înțeles însă că nici asemenea cercetări nu ne pot scuti de îndatorirea deosebit de importantă de a strânge toate periodicele existente într'un depozit sigur și înzestrat după toate cerințele tehnice, cum este Biblioteca Universității din Cluj.

IX. Învățămintele tehnice ale unei expoziții

Ne întoarcem la expoziția retrospectivă a Bibliotecii din Cluj, spre a desprinde și câteva învățămintele tehnice din viața periodicelor.

De sigur, aici suntem într'un domeniu, unde libertatea este aproape absolută și nu ne facem iluzia că constatările noastre ar putea avea o valoare normativă, cu toate că acest lucru ar fi, poate, de dorit. E vorba, anume, de înfățișarea externă a periodicelor și de organizarea tehnică pe care le-o dau editorii sau redactorii. O mulțime de elemente alcătuiesc această organizare tehnică. În rândul întâi formatul și volumul periodicului, la reviste coperta ca formă și structură, periodicitatea. Alegerea acestor elemente nu este numai o chestiune de gust, ci e în funcție și de caracterul și de rostul publicației respective. Mai intervine apoi și un factor de ordin economic, încât variația acestor elemente este aproape nelimitată. Dacă ne dăm seama că o limită nu se poate fixa în acest domeniu, ne închipuim, totuși, că s'ar putea pretinde măcar o elementară consecvență tehnică, o stăruință îndelungată, dacă nu neschimbată, în întrebuințarea acestor elemente.

Expoziția de care vorbim, ne-a arătat că în trecut consecvența aceasta era mult mai respectată decât este astăzi. În trecut nu se schimba formatul unui periodic așa de des, cum se schimbă azi. Sunt cazuri când anumite împrejurări determină o schimbare de format, dar această schimbare se făcea odată, întâmplător, sau, la periodice cu existență de mai multe decenii, după mai mulți ani, încât schimbarea apare mai curând ca un factor de progres. În zilele noastre însă se întâmplă asemenea schimbări de mai multe ori în cursul aceluiași an, ba la ziare se repetă și în răstimp de o lună, încât nu s'ar mai putea vorbi. În aceste cazuri, de o organizare tehnică, ci mai degrabă de o totală lipsă de organizare.

Schimbările acestea sunt uneori și mai frenetice, și mai radicale; bunăoară atunci când o revistă se schimbă în ziar, pentruca mai târziu să revină la forma inițială, care este părăsită din nou după câțva timp. Deasemenea se schimbă într'un mod la fel

de dezordonat periodicitatea publicațiilor. Din săptămânale se fac bisăptămânale sau lunare, ceva mai târziu bilunare sau și mai rare, pentru ca să revină uneori din nou la o periodicitate mai deasă. Nu mai vorbim de revistele trimestriale, cari se tipăresc în două numere simple la an sau de cele lunare, cari apar de patru ori într'un an. Nu vom da nici un exemplu, pentru că nu avem deloc intenția să „pon-negrim” anumite periodice sau pe editori, cari s'ar putea simți lezați în interesele lor, ținem numai să semnalăm un fenomen de neorânduială pentru care ne mustră trecutul.

Nici nu vom lua pe rând toate formele în cari se îmbracă această neorânduială, deoarece sunt prea numeroase. Vom mai cita în această ordine de idei o anomalie dintre cele mai nesocotite, aceea de a tipări numărul pe Decembrie al unei reviste lunare, împreună cu numărul întâi al anului următor, pe Ianuarie, încât este absolut imposibilă legarea revistei în volume anuale.

Mult mai regretabilă ni se pare însă lipsa unui cuprins anual sau pe volum, la revistele mai mari și de interes permanent, cum sunt revistele strict științifice sau marile periodice literare. Valoarea acestor periodice nu se istovește cu trecerea anului de apariție. În principiu, orice tipăritură are și o valoare istorică, dar periodicele de cari vorbim acum au o importanță egală cu aceea a volumelor particulare ale singuraticilor autori, dacă nu și mai mare. De aceea ele sunt păstrate de specialiști sau de amatori în bibliotecile lor personale, și sunt păstrate mai cu seamă de bibliotecile publice. Dar în lipsa unui cuprins anual sau pe volum, întrebuințarea lor devine extrem de anevoioasă, penibilă chiar.

De cuprinsul volumului se ține și o foaie de titlu specială, care definește precis publicația, îi dă o personalitate și o ținută civilizată. Amândouă împreună sunt elemente tehnice indispensabile, cari nici nu încarcă măcar bugetul unei publicații, căci ele se pot tipări cu multă economie. Cu toate acestea lipsesc la multe reviste, dintre cele mai pretențioase sau mai valoroase ca conținut. Exemple nu vom da nici de astă dată, dar vom spune, că înaintașii noștri ne-au întrecut și în această privință.

Familia lui Iosif Vulcan avea o foaie de titlu și cuprins anual, cu toate că era o revistă săptămânală, cu cuprins variat. Alte reviste de proporții mult mai modeste nu pierdeau din vedere nici ele aceste elemente. Dar și revista lui Barac de acum o sută de ani — *Foaia Duminecii* — avea foaie de titlu și cuprins anual, deși în întreg acest cuprins nu se poate găsi o singură valoare științifică sau literară.

Se va zice că Barac și-a organizat publicația după modele străine. că n'a făcut altceva decât a imitat modelele străine. E meritul lui dacă a făcut așa, mai cu seamă că modele autohtone nu avea, și e cu atât mai condamnabilă neglijența contemporanilor noștri, cari se pot inspira foarte bine din fapta înaintașilor.

OLIMPIU BOITOȘ

⁸⁾ Vol. I. Timișoara, 1932.

⁹⁾ București, 1936.

¹⁰⁾ *La presse périodique en Roumanie*. Oradea, 1936.

CRONICA MUZICALĂ

CONCERTUL VIOLINISTULUI ITALIAN
ANTONIO IANIGRO

Dl. Antonio Ianigro

Institutul de Cultură Italiană în România, secțiunea Cluj, condusă de harnicul profesor dr. Lilio Cialdea, ne-a oferit câteva prețioase audii muzicale, evenimente rare pentru publicul clujan. S'au perindat prin orașul nostru câțiva exponenți ai mișcării muzicale italiene, virtuosi și creatori, chemați să ne împărtășească ideologia muzicală a peninsulei, ritmul alegriu de însuflețită muncă și atmosfera de înaltă tensiune a unui crez politic, ce se răsfrânge și pe tărâmurile abstracte ale artei.

După Alfredo Casella, Arturo Bonucci, Enrico Mainardi și Ornella Santoliquido Puliti, ne-a vizitat recent un tânăr virtuos al violoncelului, *Antonio Ianigro*. Elev al maestrului milanez Diran Alexanian din clasa Casals, tânărul violoncelist, abia la douăzeci de ani, a reușit să cucerească apusul muzical, cu câteva audii care l-au consacrat printre cei dintâi violonceliști tineri ai continentului. Programul serios alcătuit și dificil, a fost executat cu un vioiu temperament, o tinerețe nestirbită și o pătrundere a nuanțelor, hotarnică cu cele mai pure realizări muzicale.

În sala Colegiului Academic, în fața unui public numeros, recrutat din auditoriul cursurilor de limbă și literatură italiană, *Antonio Ianigro*, cu desăvârșitul calm al celor mai rutinați virtuosi, a reușit să susțină cu netăgăduită vervă, programul bogat, atât calitativ, cât și cantitativ. Tonul cald și rotund, emfaza tinerească, frazarea corectă și autenticul temperament latin al violoncelistului, au cucerit sala. Con-

certul în *Re-major de Vivaldi*, piesă de neîntrecută frumusețe, cu linia melodică amplă, caldă a muzicii peninsulare, susținută de inspirația adevărată, și-a primit interpretarea poetică adecuată, nuanțată de un arcuș sensibil la toate detaliile dinamice. *Larghetto*-ul mlădios și cantabil a zburat dintr'odată în *Allegro*-ul final, cu o flexibilitate, care mărturiseste tinerețea imberbă a interpretului. *Preludiul, Sarabanda și Bourré* în *Do major de I. S. Bach*, ascunde dificultăți tehnice și muzicale, despre existența cărora auditoriul — căruia îi parvine doar înțelesul muzical cizelat și linia unitară a piesei, — nu-și poate da seama. *Antonio Ianigro* a luptat — vădind eforturi reale — pentru a învinge dificultățile partituri. Dacă n'a reușit întru toate să-l asimileze pe Bach, de vină este desigur vârsta prea fragedă a interpretului. Bach cere o maturitate muzicală, dospită și călită în lungi experiențe, pe cari tânărul violoncelist nu le poate poseda.

În partea a doua a audiei *Sonata Siciliană de C. M. Weber*, o bijuterie grațioasă, romantică și aproape mozartiană în linie melodică, a fost executată, fără șovăire, cu o tehnică matură și subtilitate multă. Variațiunile tematice au fost bine reliefate și simțite. *Sonata în Re major de Locatelli*, a cunoscut aceeași interpretare vioaie, sprintenă. *Menuettul* grațios și flexibil, iar *Adagio cantabile* foarte cald și interiorizat. *Granadina de Joaquín Min*, piesă de efect, a fost briliantă și copleșitoare. *Cântecul popular oriental de Brero* — interesant ca armonie și construcție, corect și clar ca interpretare. În *Nocturna postumă de Frederic Chopin*, romantică și visătoare, străbătută de un lirism concentrat, *Antonio Ianigro* a dovedit că pătrunde în toate fibrele ei muzica chopiniană, care stă desigur foarte aproape de sufletul tânărului virtuos, abia intrat în vârsta când romanticul este un agrement firesc. *Bondarul* — acel celebru „*volò del calabrone*” de *Rimsky-Korsakov*, a fost executat cu măiestrie rară, ca și *Habanera de Maurice Ravel*, — ambele miniaturi muzicale reclamând o tehnică perfectă și un entuziasm ce se cere comunicat și auditoriului.

Violoncelistului milanez *Antonio Ianigro*, deși atât de tânăr, s'a achitat de audia dificilă, într'un mod care întrevește marile posibilități ale acestui virtuos italian. Temperamentul său, tinerețea sa emfatică, cu timpul stilizată și temperată, secundate de tehnica perfectă, cultura muzicală și intelectualismul său organic, vor crea un artist al violoncelului, de clasă înaltă.

GEORGE SBARCEA.

EPIGRAMĂ

de: Giuseppe Morabito

DE MEIS IPSIUS IOCIS

*Nonnumquam haec scribens tantilla epigrammata, noctis
absit cum somnus, tempora fallo vigili.*

*Nil cupio: sat erit hos si quis farte legendo
versiculos somno lumina conderidit.*

TRADUCERE

EPIGRAMĂ EPIGRAMELOR MELE

*Noaptea când nu pot dormi, compun epigrame, rar bune,
Rele des, ca astfel vremea să 'nșel cât stau treaz
Nu am pretenții: voi fi mulțumit dacă vre-unul, aceste
Versuri citind, va putea somnul prin ele a-și găsi.*

Traducere de dl. Ștefan Bezdechi din volumul „*Epigramatum liber*”, apărut în editura „Gazeta Ilustrată”.

UN NOU MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE

P. S. S. Ep. Nicolae Colan

P. S. Sa Episcopul Nicolae Colan, al Vadului, Feleacului și Clujului, a fost ales membru onorar al Academiei Române. Păcui nemuritorilor a chemat în aeropagul celei mai înalte instituții culturale, un publicist consacrat, un mare dătător de directive, un conferențiar reputat, un propovădător iscusit al cuvântului evanghelic. Păr. Prof. Univ. Dr. I. Lupas l-a recomandat prin caracterizarea următoare:

— „Între vlădiciei purtători de condei din zilele noastre prin activitatea sa literară-publicistică, și-a asigurat un loc de cinste Episcopul Nicolae Colan, căruia în timpul din urmă i-a fost încredințată și importanta misiune de a conduce Ministerul Educației Naționale, al Cultelor și Artelor.

După strălucite studii secundare, terminate la liceul „Andrei Șaguna” din Brașov, P. Sf. Sa a urmat la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, unde a prezentat și susținut teza de licență despre „Stilul lui Dimitrie Cantemir în scrierile sale românești”. — Pregătirea teologică și-a dobândit-o la Sibiu, la Universitatea din Berlin și într-o călătorie de studii la Atena.

A publicat numeroase studii în domeniul teologiei practice și educative, distingându-se prin îngrijita redactare a *Revistei teologice* dela Sibiu și a *Vieții Ilustrate* din Cluj. Amândouă aceste periodice românești, a izbutit a le înălța la nivelul celor mai exigente publicațiuni similare din orice altă țară europeană.

Intr-o bibliografie a P. S. Episcop Nicolae Colan, tipărită în Sibiu la 1936, se arată, că titlurile articolelor și studiilor sale au atins considerabila cifră de 360 până la sfârșitul aceluși an. Și de atunci încolo P. Sf. Sa continuă cu râvnă sporită răspândirea cuvântului și scrisului românesc, învăluit în buna mireasmă duhovnicească a reminiscențelor biblice și a plasticelor locuțiuni populare — cronicărești. Cuvântător cu bogate resurse, scriitor cu largi orizonturi, P. Sf. Sa este în timpul de față valorosul îndrumător al operei de educație și cultură națională creștină în viața neamului și a Statului Român.”

În afară de *Viața Ilustrată*, publică diverse articole în

Revista Teologică, Universul, Fraților Ion și Al. Lapedatu, etc. În birou, totdeauna îl găsești înconjurat de un teanc de cărți și reviste noi.

Pentru dezvoltarea științei bisericești și pentru cunoașterea trecutului, P. S. Sa Episcopul Nicolae Colan, a ctitorit *Muzeul Eparhiei Clujului*, o nouă instituție culturală și religioasă în capitala Ardealului. Muzeul e format din 1. Sala Episcopului Nicolae Ivan; 2. Sala G. Sion 3. Arhiva colecționată mai ales de Păr. Dr. Seb. Stanca; 4. Manuscrise (vezi Iosif E. Naghiu, Cluj, 1938). Cu o rară pasiune, se îngrijește ca Muzeul Eparhiei Ortodoxe a Clujului, să fie cât mai bine aranjat, obiectele să fie cât mai artistice. Cu timpul, acest Muzeu va deveni o instituție importantă cum puține mai avem în țară.

Am început cu partea culturală a activității P. S. Sale nu fiind că nu s'ar ocupa și cu partea duhovnicească, ci fiind că scriu această notiță la o revistă laică, în care cetitorul e preocupat mai întâi de latura culturală. Latura duhovnicească a activității P. S. Sale oferă foarte multe capitole în adevăr impresionante. Afabil cu toată lumea, e totdeauna bine voitor, totdeauna mângâie pe cel întristat, ajută pe cel nevoiaș. Din bogăția duhovnicească a sufletului său, împărtășește și credincioșilor îndemnuri și sfaturi minunate, prin pastorale scrise în forme populare — cronicărești, dar cu mult tăle teologic, prin predici și conferințe măestrite, prin articole și studii prin exemplul vieții și al muncii. Pentru a cunoaște mai de aproape turma cea cuvântătoare pe care i-a încredințat-o bunul Dumnezeu, vizitează de câte ori se dă ocazia parohiile urbane, mănăstirile și schiturile din cuprinsul Eparhiei. Primele vizitațiuni canonice le-a făcut în regiunile cele mai îndepărtate de capitala Ardealului. În Maramureș pe Valea Someșului și în Munții Apuseni. Deși numai de 2 ani are în mână cărja Episcopiei Clujului, a vizitat aproape toate parohiile.

În anul curent harnicul erarh a fost chemat și la conducerea Ministerului Educației Naționale și a Ministerului Cultelor și Artelor. Alegerea de membru onorar al Academiei Române, îl găsește în plină activitate în ogrorul Domnului cât și pe altarul Patriei.

IOSIF E. NAGHIU.

EPIGRAMĂ

de: Giuseppe Morabito

DE MEDICIS

Elusit Fabius medici medicamine fatum:

exclamant: „Grates sint tibi iure, Deus!”

E vita Fabius volitat dum morte premente,

exclamant: „Medicus pocula nigra dedit!”

TRADUCERE

DESPRE MEDICI

Fabius fu dela moarte scăpat de un medic prin leacu-i

Toți exclamă: „E drept, Doamne, să îți mulțumim!”

Însă când Fabius fu pe moarte, aproape de ducă,

Toți exclamă în cor: „Medicul l-a otrăvit!”

Traducere de dl. Ștefan Bezdechi din volumul „*Epigramatum liber*”, apărut în editura „Gazeta Ilustrată”.

CRONICA LITERARĂ

Cartea cehă

Karel Capek: HORDUBAL — roman. Necunoscut la noi, cehul *Karel Capek* este, fără îndoială, unul dintre cei mai masivi scriitori contemporani. Din categoria acelor îndârjiți luptători, cari zămislese spiritualismul luminător de gânduri și înfrățitor de inimi, intensă sa activitate îl situează pe o înaltă verticală spirituală, alături de Romain Rolland, Thomas Mann, Paul Valéry și Roger Martin du Gard. Ziarist de concepții democratice, animator al unei sănătoase ideologii; dramaturg de variate posibilități, creator al unui teatru de idei, original în întreaga literatură dramatică a veacului (din care drama *Molima albă*, piesă pacifistă de coplesitoare sugestivitate, străbătută de un adânc umanitarism, fășnește ca un sguduitor memento, pentru iureșul dement al veacului); romancier cu o sensibilitate de seismograf, proprietar al unei palete, complexă în colorit (cărțile sale — *Meteor*, *Hordubal*, *O viață de toate zilele*, — au fost difuzate pretutindeni, unde literatura adevărată este prețuită și înțeleasă); iată câteva aspecte din personalitatea caleidoscopică a acestui scriitor de viguroasă inspirație.

Hordubal, carte a destinului omenesc, purcede dintr-o peană de meșter, scriitor cu urechea înțelegător desferecată durerilor și frământărilor omenesti. Acțiunea este doar un biet pretext pentru fixarea în chenarele cărții, a tragicului uman, a micilor drame omenesti, cari în orice loc și în orice timp sunt identice. Viața aceasta trepidantă, mereu alta și mereu aceeași, meschina, dar minunată viață, e concentrată în paginile romanului, ce pulsează în mâinile cititorului ca o uriașă arteră, puls al adevăratei trăiri.

George Hordubal, țaran slovac, după opt ani de muncă în America, unde și-a chivernisit o mică avere, se reîntoarce în satul său, lângă nevastă și gospodărie, ca să continue firul vieții acolo unde l-a întrerupt. Dar anii s'au scurs, viața între timp și-a urmat cursul său, schimbând oamenii și urnind din locul lor codrii. Poliana, nevasta gospodarului, trăește cu argatul, iar fata lui Hordubal, — înstrăinată de tatăl ei, îl iubește mai mult pe argat decât pe Hordubal. Nevasta, pentru a scăpa de soț, pune la cale uciderea lui. Crima e comisă de Șefan Mania, care i-a luat locul în inima femeii, pentru a-i lua acum și viața. Bietul George Hordubal, — țaranul îndrăgostit de pământ, — trebuie să moară pentrucă vrea să rămână credincios visului ce și l-a făurit, și pe care l'a purtat în inimă opt ani de-arândul, pe streine meleguri. Mai bine își pierde viața, decât să-și piardă visul.

Cu moartea lui Hordubal se încheie prima parte a romanului. Partea a doua înfățișează procesul crimei. *Karel Capek* schițează desăvârșit subreda justiție omenescă — surdă și oarbă la glasul vieții. Vinovații își iau pedeapsa, dar fiecare este condamnat pentru altceva, decât pentru ceea ce ar

trebui să pătimească. Au ucis. Mobilul crimei: banii. O spune procurorul într'un pătimaș rechizitoriu. Dar în dosul faptelor se ascunde adevărata realitate, pe care ochii judecătorului pământean n'o vor zări însă niciodată. „Iar inima lui Hordubal s'a pierdut pe undeva, neavând parte vreodată de hodina sicriului“. Sunt rândurile care sfârșesc romanul. În ele se ascunde întreg simbolul cărții. Oamenii sunt străini unul de celălalt, inimele lor nu se cunosc niciodată, fiecare inimă ascunde o taină, iar mâna ucigașă nu este condusă totdeauna de îndemnuri criminale; ea poate fi unealta îndemnurilor mai nobile, ca iubirea, dragostea de pământ și altele, răsădite în noi de natura, care împarte răul și binele, cu aceeași dărnicie.

Karel Capek e unul dintre cei mai subtili psihologi din romanul contemporan. Disecă omul cu măiestrie rară, îl descoace și desbracă, fixând din câteva cuvinte caractere vii și cu iz de viață. Scheletul romanului e luminos și simplu, stilul e spontan și necăutat, bogat în expresii limpezi și complet lipsit de metafore, iar tehnica echilibrată și sistematică pe drept cuvânt îl ridică pe *Karel Capek*, într'un rând cu marii romancieri ai veacului.

Cartea va apare în tălmăcire românească.

GEORGE SBARCEA.

REVISTE

„CARPATII“, revistă de vânătoare, pescuit, chinologie, apare cu o regularitate matematică, aducând număr de număr, un select material de specialitate, semnat de vânători și specialiști cu faimă bine stabilită.

La numărul din 15 Iulie a. c. colaborează D-nii: Mihail Sadoveanu, Lt.-Col. C. Rosetti-Bălănescu, A. I. Brătescu-Voinești, Ing. S. Pașcovski, Dr. Blagi Teodor, P. A. Chappuis, etc. — Recensia revistelor mondiale de specialitate, cât și Știrile mărunte, încă aduc mari servicii cititorilor revistei.

SĂNĂTATEA, București. Revista ilustrată de medicină populară, igienă socială, educație morală și literatură medicale. Ultimul număr cu material bogat, variat, și care interesează totemai prin varietatea lui.

ROMÂNIA AERIANĂ, București. Organul problemelor aeriene și al locomotiunilor moderne. Aviație-Aerochimie. — Publică articole de specialitate aeronautică.

ROMÂNIA MEDICALĂ, București. O publicație serioasă de specialitate, cu articole pline de interes.

In numerile viitoare ne vom ocupa mai pe larg de revistele primite la Redacție.

P. B.

ZIARE ȘI REVISTE PRIMITE LA REDACȚIE:

„Albina“, București.
„A Hirnök“, Cluj.
„Bravo“, Arad.
„Buletinul Cărții Românești“, București.
„Buletinul Demografic al României“, București.
„Cele Trei Crișuri“, Oradea.
„Drapelul Nostru“, București.
„Florul Nou“, București.
„Foaia Noastră“, Cluj.
„Gazeta Proprietarilor Urbani“, Cluj.

„Glasul Bucovinei“, Cernăuți.
„Izvoarașul“, Bistrița — Mehedinți.
„Grădina Mea“, Cluj.
„Natura“, București.
„Nord-Vestul“, Cluj.
„Patria“, Cluj.
„Pagini Literare“, Turda.
„Păștortuș“, Cluj.
„Plaiuri Săcelene“, Satulung—Săcele.
„Revista Cursurilor și Conferințelor“, București.
„România Medicală“, București.

„România Aeriană“, București.
„Satul“, București.
„Sănătatea“, București.
„Solia Dreptății“, Orăștie.
„Societatea de Măine“, București.
„Sociologie Românească“, București.
„Transilvania“, Bulet. Astrei, Sibiu.
„Țara de Măine“, Cluj.
„Unirea“, Blaj.
„Vestitorul“, Oradea.
„Viața Ilustrată“, Cluj.

PUBLICAȚIILE REVISTEI „GAZETA ILUSTRATĂ”

VOLUME APĂRUTE:

Dr. Emanuil Anca:

Slănicul Moldovei și apele sale cu 11 ilustrațiuni, planul turistic al împrejurimilor, 20 pagini Lei 5.

V. Beneș:

Bouquet, Raffet, Lancelot. Desene privitoare la principatele Române din Colecția „G. Sion” cu 56 reproduceri. Ediția I epuizată. În lucru Ediția II-a, 32 pagini mari, hârtie velină Lei 100.

Pinacoteca „V. Cioflec” din Cluj. Prezentare critică cu 25 reproduceri, 18 pagini Lei 30.

Ștefan Bezdechi:

V. Pârvan în Memoriam, 8 pagini.

Petru Borteș:

Călăuza orașului Cluj. Partea I. Ediția III-a cu un plan al orașului, format mic 32 pagini. Lei 40. *Călăuza orașului Cluj și a împrejurimilor*, 342 pagini, 38 ilustrațiuni, 3 hărți, format de buzunar, Lei 70. Indicatorul alfabetic al localităților din județul Cluj, român-maghiar, maghiar-român, cu harta jud. Lei 40. Harta generală a municipiului Cluj, format mare, în 8 culori, Ed. IV-a Lei 100; necolorată Lei 60, cu indicator alfabetic al străzilor român-maghiar, format mic, necolorat Lei 20. *Gazeta Ilustrată* anii 1932/1933, 1934, 1935, 1936, 1937, broșată Lei 200, în pânză Lei 250.

Ion Chelcea:

Muzeul Etnografic al Ardealului, Cluj, cu ocazia reorganizării și inaugurării din Iunie 1937 cu ilustrațiuni. Rezumat francez-german.

Literatură populară română contra dominațiunii maghiare în Ardeal, cu 7 clișee în text. 30 pagini, Lei 20.

I. Crăciun:

Baba Novac, Generalul lui Mihail Viteazul, 30 pagini, 12 clișee, dintre care unul colorat; hârtie velină, Lei 20.

Alexandru Doboși:

Abisinia, Conflictul Italo-Abisinian, 8 pagini. Una hartă în culori, ilustrațiuni, format mare Lei 20. *Roma Aeterna* (articole), cu 19 ilustrațiuni, format mic Lei 20.

Dr. Mihail Macrea:

Institutul de studii clasice. O scurtă prezentare a activității și a colecțiilor sale. 22 pagini, 30 ilustrațiuni, rezumat francez Lei 40.

Nistor Meteș, ing.:

Uzinele Electrice Cluj, S. A. în Regie Mixtă 1906—1936 cu numeroase ilustrațiuni. Planul Clujului, schițe etc. 64 pag. Lei 20.

Tiberiu Morariu:

Profesorul Emanuel de Martonne la Cluj și în Munți Apuseni, cu 11 ilustrațiuni și o hartă în text Lei 10.

Morabito Iosephus:

Epigramatum Liber, 28 pag.

Iosif E. Naghiu:

Bio-Bibliografia lui Vasile Pârvan 1882—1927, cu fotografia, Lei 20.

Muzeul Eparhiei ortodoxe Române a Clujului, cu ilustrațiuni, 16 pagini. Lei 20.

SUB TIPAR:

V. Copilu-Cheatră: Ardealul și Regina Maria.

Prof. Dumitru Braharu: M. S. Regele Carol al II-lea și Cercetașii din Războiul pentru întregirea neamului.

Prof. I. Moisil: Viața studențească dela Heidelberg.

Ștefan Meteș: Trecutul Românilor din orașul Cluj.

Ion Gherghel: Tiberiu Bradiceanu.

Ardealul muzical, vol. I.

Alex. Borza: Grădina Botanică din Cluj.

V. Beneș: Colegiul Academic din Cluj.

Valeriu Seredan: Garda Națională Română a Marinilor din Pola.

Petru Borteș: Legionarii Români în Italia.

Petru Borteș: Dicționarul Istoric-Geografic-Administrativ al localităților din România.

Nicolae Filip: Desvoltarea tehnice în industria grafică.

Petre Petrinca: Românii din Grecia.

Titu Vale: La Românii din Pind.

I. Stanciu: Institutul de Mineralogie-geologie.

Tib. Morariu: Situația Geografică a orașului Cluj.

Ion Breazu: Clujul literar.

I. Moga: Institutul de Istorie Națională.

G. Predescu: Clima Clujului.

I. Iencica: Invățământul primar al Municipiului Cluj.

Prof. Al. Bărbat: Aspecte din Țara Oltului.

Olimpîu Boitoș: Clujul pitoresc.

Olimpîu Boitoș: Periodice Ardelene în răstimp de o sută de ani.

Căpitan Jianu: Rolul și contribuția femeii în apărarea națională.

Grăbiți-vă

A început o nouă Loterie

In patru luni

BCU Cluj / Central University Library Cluj

179.742 câștiguri

în valoare de

Lei 412.282.200

Intrați la Colectura Dvs. și cumpărați lozurile

Tragerea clasei I-a la 15 Iulie 1938